

บทที่ 5

กลยุทธ์ในการต่อรองของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งต่อวาทกรรม “ใช้หัวคนก”

การประกาศใช้มาตรการควบคุมโรคใช้หัวคนกของรัฐบาลส่งผลกระทบต่อการค้ารังชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไล่ทุ่งที่ผ่านการสร้างความชอบธรรมโดยการยกประเด็นเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยทางชีวภาพ ซึ่งทำให้การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งกลายมาเป็นประเด็นที่รัฐต้องเข้ามาดูแลจัดการ/ควบคุม/ตรวจตรา แต่อย่างไรก็ตาม การอธิบายและการใช้อำนาจควบคุมโดยใช้ความรู้/ความจริงทางวิทยาศาสตร์ว่าด้วยการแพทย์สมัยใหม่ของรัฐก็ได้นำมาซึ่งการต่อต้าน/ต่อรองของเกษตรกร ผู้ศึกษาได้นำเอาแนวคิดการต่อรอง (Negotiation) ซึ่งเป็นแนวคิดทางสังคมวิทยาที่ถูกนำมาใช้อธิบายกระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งในความคิดของ Gramsci ที่ได้พัฒนาต่อขอดแนวคิดเรื่องวาทกรรมของ Foucault เห็นว่า ภายใต้การครอบงำด้วยวาทกรรมต่างๆ ของผู้มีอำนาจ ผู้ที่ถูกครอบงำก็มีได้ยินยอมตกอยู่ในสถานะที่ถูกครอบงำฝ่ายเดียว แต่กลับมีปฏิบัติการเพื่อการต่อต้าน/ต่อรอง โดยเฉพาะหากการครอบงำด้วยวาทกรรมนั้นไม่สามารถอธิบายหรือไม่สามารถดักขย้ำความชอบธรรมได้ตลอดเวลา

การต่อรองสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบและมีพลวัตที่ปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและบริบทของสถานการณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจง ในขณะเดียวกัน กฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมนั้นก็ไม่ได้ตายตัวและแข็งทื่อ แต่มีลักษณะเป็นพหุลักษณะ (plurality) ทั้งนี้เป็นเพราะกฎเกณฑ์นั้นถูกสร้างและสร้างใหม่ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จึงทำให้การต่อรองมีลักษณะเป็นกระบวนการ และมักเกิดขึ้นอย่างมีบริบท เงื่อนไขที่เฉพาะเจาะจงได้ตลอดเวลา (Lund 2002: 13) ในบทนี้ผู้ศึกษาต้องการชี้ให้เห็นถึงการต่อรองของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งที่มีอยู่หลายระดับ โดยได้แบ่งประเด็นการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็น คือ (1) การต่อรองในระดับปัจเจกบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงการต่อรองที่เต็มไปด้วยรายละเอียดของเกษตรกรทั้งที่เป็นการประนีประนอม/สมยอมกับอำนาจของรัฐบางอย่าง และการหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่รัฐบังคับใช้ และ (2) การช่วงชิงสิทธิการเลี้ยงสัตว์ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง: การสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่และการสร้างวาทกรรมต้าน

5.1 การต่อรองในระดับปัจเจกบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

แม้ว่าการบังคับใช้มาตรการควบคุมโรคไข้หวัดนกกับเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งของภาครัฐ จะทำให้ดูเหมือนว่าพวกเขายอมสยบอยู่ภายใต้การใช้อำนาจของรัฐ แต่ในฐานะที่เกษตรกรเป็นผู้กระทำการทางสังคม (Social actors) พวกเขาก็ได้มีการต่อรองในระดับชีวิตประจำวันของตนเองขึ้นมาด้วยเช่นกัน

5.1.1 การประนีประนอม/สมยอมกับการครอบงำของอำนาจรัฐ

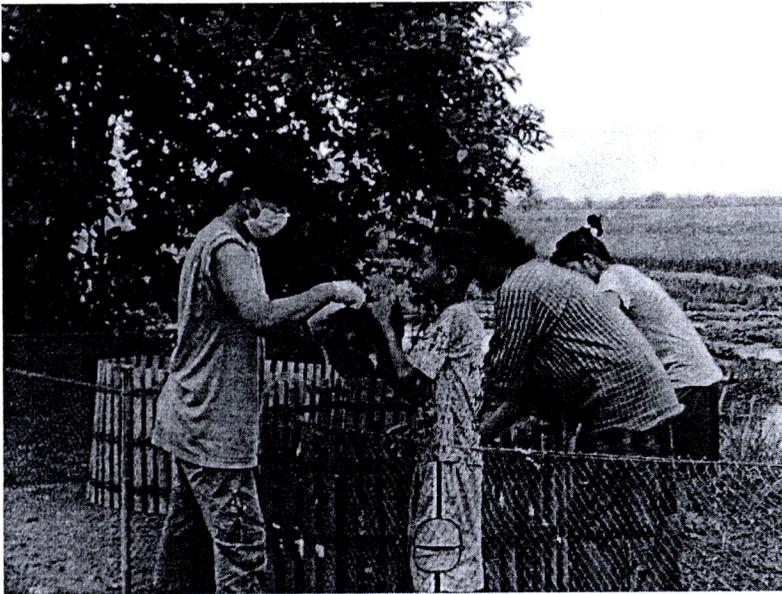
การต่อรองที่เป็นกลยุทธ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งนั้นเต็มไปด้วยรายละเอียด และไม่มุ่งเฉพาะแต่เป็นการเผชิญหน้าหรือการต่อต้านกับการครอบงำผ่านวาทกรรมของรัฐที่มีลักษณะเป็นคู่ตรงข้าม (dichotomy) ระหว่างข้อความขัดแย้งของฝ่ายรัฐและเกษตรกรหรือมีนัยของการปฏิเสธอำนาจของรัฐเท่านั้น แต่ในบางสถานการณ์เกษตรกรเองกลับอนุญาตให้วาทกรรมสามารถทำงานได้ในระดับหนึ่งหรือการเห็นด้วยกับอำนาจบางอย่างของรัฐ

จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามทำให้ผู้ศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมีปฏิบัติการที่เป็นการต่อรองด้วยกันหลายวิธีการ โดยหน้าฉากที่พวกเขายังคงต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งก็คือผู้ที่มีอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง เกษตรกรต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ ทั้งการยินยอมให้ทำลายฝูงเป็ดไล่ทุ่งที่มีมูลค่านับแสนบาท ที่แม้จะทำให้สูญเสียทั้งทรัพย์สินและความรู้สึกสงสารเป็ดที่ต้องถูกทำลายทิ้งที่ไม่คิดเชื้อโรคก็ตาม ในขณะที่เกษตรกรบางรายที่ไม่ต้องการให้เป็ดถูกทำลายก็จะใช้วิธีการขายเป็ดให้กับพ่อค้าคนกลางไปก่อนหน้านั้น ซึ่งเมื่อรัฐจ่ายค่าชดเชยการทำลายสัตว์ปีกก็ทำให้เกษตรกรไม่ได้รับค่าชดเชย

“ตอนนั้นป่าเขาเปิดไปเลี้ยงแถวย่านยาว พอเขาขีดเส้น (รัศมีจากจุดพบโรคหรือในกรณีนี้ คือ พบสัตว์ปีกตายผิดปกติ) ก็โดนไปด้วย บอกหมอเขาว่ามาเอาไปเหอะ แต่ไม่จับให้นะ ใครจะมาจับก็จับไป สงสารมัน ก็เป็ดเรายังแข็งแรงคืออยู่เลย เขาก็มาจับใส่กระสอบไป ทนดูไม่ได้เลยนะ มันอดสงสารไม่ได้ ชีวิตใครใครก็รัก เขาว่าเอาไปขุดหลุมฝัง ตอนนั้นก็ทำใจอย่างเดียว จะไม่ให้ก็ไม่ได้ เขาว่าถ้าปล่อยเปิดเราไป ถ้าเกิดมันไปแพร่แล้วมีคนตาย เราต้องรับผิดชอบ ใครจะกล้าเสี่ยงล่ะว่าไหม” (สัมภาษณ์ป้าบุญช่วย, 6 มกราคม 2554)

ในระยะต่อมา รัฐได้ผ่อนผันให้เกษตรกรยังเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งต่อไปได้ โดยมีเงื่อนไขว่า เกษตรกรจะต้องให้ความร่วมมือในการสุ่มตรวจหาเชื้อ โรคไขหวัดนก ทั้งด้วยวิธีการค้นหาเชื้อ โรคในฝูงเป็ดแบบ Cloacal swab และการให้ตัวอย่างเลือดเป็ดเพื่อนำไปตรวจหาเชื้อโรคในห้องปฏิบัติการ เกษตรกรรายหนึ่งเล่าว่า เมื่อเธอได้รับโทรศัพท์จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอบางกระทุ่ม แจ้งว่า จะทำการสุ่มตรวจหาเชื้อ โรคไขหวัดนก เธอจะต้องแจ้งสถานที่เลี้ยงเป็ดและกักตัวเป็ดไว้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่สัตวบาลมาดำเนินการ

“หมอเขาก็แจ้งมาทุกทีนั่นแหละโทรมา พี่มาลัย...ตอนนี้อยู่ที่ไหน จะเข้าไปป้อนดูเป็ดนะ พอเขาบอกมาอย่างนี้ ก็ถาม จะมาก็โมงเล่า จะได้รอเราก็กักเป็ดไว้รอสัก 20 ตัว 30 ตัว อย่างตอนเช้า เขาจะมา เก้าโมง เราก็กักปล่อยตัวอื่นไปก่อน พวกที่กักไว้ค่อยไปกินทีหลัง อย่างหมอ (...) นี่เขามาประจำ เขามาทั้งสองคน ช่วยกัน เราก็กักช่วยเขาด้วย บางทีก็ให้ไข่เขาไปกินมั่ง สนิทกัน” (สัมภาษณ์พี่มาลัย, 16 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 5.1 การสำรวจหาเชื้อโรคไขหวัดนกด้วยวิธีการเก็บตัวอย่าง Cloacal swab

เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในอำเภอบางกระทุ่มทุกคนต้องเข้ารับอบรมความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงเป็ดในระบบโรงเรือนปิดตามมาตรการของรัฐที่มุ่งสร้างมาตรฐานการเลี้ยงสัตว์ปีกให้เป็นระบบเดียวกัน อดีตประธานกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งของอำเภอบางกระทุ่มเล่าว่า สำนักงานปศุสัตว์อำเภอบางกระทุ่มได้ดำเนินการให้มีการอบรมขึ้นที่หอประชุม

อำเภอ โดยมีปศุสัตว์อำเภอเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ และมีตัวแทนของบริษัทอุตสาหกรรมเกษตรอาหารหลายรายมาให้ความรู้พร้อมทั้งเสนอขายอาหารสัตว์ปีกให้กับเกษตรกร

“พวกเรา ก็ไปกันทุกเล้าแหละ นั่งอบรมเป็นวันๆ หมอเขาก็แนะนำว่า เลี้ยงแบบฟาร์มมันดีขี้ัง ไข่มันงั้น แล้วก็เขาเรียกอะไรนะ...ที่มันเป็นภาพให้เรา ดูบนจอเหมือนฉายหนังนั่นนะ พวกเซลล์ (Sale man) มากันให้รั่มๆ เลย หลายบริษัทเลยนะที่มานะ เขาเป็นวิทยากรให้ เขาว่า เขายินดีจะแนะนำเรา ว่าจะเลี้ยงเป็ดขี้ัง ไข่ให้โตไว ได้ไข่ดก...เสร็จ เขาก็ติดต่อจะขายอาหารเป็ด ให้ เราก็อฟังเขา แต่ในใจก็คิดว่ามันไม่คุ้มทุนหรอก อาหารกระสอบหนึ่งตั้ง หลายร้อยจะได้อำไรได้ขี้ังงั้น” (สัมภาษณ์อดีตประธานกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยง เป็ดไล่ทุ่งของอำเภอบางกระทุ่ม, 17 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 5.2 การอบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพสัตว์แก่เกษตรกร

นอกจากนี้ ตัวแทนเกษตรกรจากอำเภอต่างๆ ยังต้องเดินทางไปศึกษาดูงานตัวอย่างการ เลี้ยงเป็ดในระบบ โรงเรือนปิดที่จังหวัดสิงห์บุรี เกษตรกรหลายรายเล่าว่า โรงเรือนเลี้ยงเป็ดที่พวกเขาไปดูงานนั้น แท้จริงเป็นการจัดฉากเพื่อแสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงเป็ดในระบบโรงเรือนปิด สามารถทำการผลิตได้โดยไม่ขาดทุน แต่จากสภาพการเลี้ยงและบริเวณโดยรอบ โรงเรือน รวมทั้ง วิธีการตอบคำถามของเจ้าของโรงเรือนกลับทำให้เกษตรกรที่ไปดูงานมีข้อกังขาหลายประการ กล่าวคือ สภาพโรงเรือนเป็นโรงเรือนที่เพิ่งสร้างเสร็จใหม่และดูเหมือนเจ้าของโรงเรือนเพิ่งนำเป็ดเข้ามาเลี้ยงได้ไม่นานนัก ซึ่งขัดแย้งกับการที่เจ้าของโรงเรือนยืนยันได้ว่าเขาสามารถเลี้ยงเป็ดใน

ระบบนี้ได้ อีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อเกษตรกรสอบถามถึงวิธีการกำจัดมูลเป็ดว่าทำโดยวิธีการใด เจ้าของโรงเรือนก็ไม่สามารถให้ข้อมูลที่ชัดเจนได้ ทำให้เกษตรกรต่างก็รู้สึกเคลือบแคลงสงสัยเป็นอย่างมาก

“ไป... หลอก เขาพาไปดูงานสิงห์บุรีไง แบบเลี้ยงในเล้า เลี้ยงมานานทำไมจะดูไม่ออก พอพวกเราไปก็จัดจากเปลี่ยนมาอยู่ในเล้า แต่พอเรากลับก็ออกไปไล่ทุ่ง เชื้อสิ ก็ถามว่าเอาซีไปทิ้งตรงไหน เขาก็บอกว่าทิ้งตามข้าง (โรงเรือน) เลยบอกว่าไหนขอคุณหน่อย มีแค่นี้ๆ หน่อยๆ ถามเขาแล้วซีเปิดที่อยู่ประจำเนียหนาเป็นกอง เขาจะให้เข้าเล้า โครงการของทักษิณ มีเงินให้ไง เอาเงินมาให้กู ให้ไปดูงาน ให้ไปดูเขาเลี้ยงก่อนไง” (สัมภาษณ์ป้าช้อย, 17 มีนาคม 2553)

ยิ่งไปกว่านั้น เกษตรกรยังต้องรวมกลุ่มกันเพื่อทำสัญญากู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเกษตรกรทุกรายก็ต้องยินยอมทำตามแม้จะไม่เต็มใจและรู้สึกกังวลถึงจำนวนหนี้สินที่เกิดขึ้น เพราะต้องกู้เงินเป็นจำนวนถึง 150,000 บาท อย่างไรก็ตาม เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินที่จะใช้ปลูกสร้างโรงเรือนได้ แต่ความพยายามที่จะรักษาอาชีพของพวกเขาทำให้ต้องใช้วิธีการต่อเติมโรงเรือนเข้ากับตัวบ้านที่อาศัยอยู่บ้าง หรือเกษตรกรบางรายก็ต้องสร้างโรงเรือนในบริเวณบ้าน ซึ่งก็อยู่ห่างจากตัวบ้านเพียง 10 เมตรเท่านั้น

“เขาจะให้ทำอะไร เขาก็เซ็นให้เราหมดละ ขนาดเข้ากลุ่ม 5 คนเขายังยอมเลย ปกตินี้เขาไม่ยอมนะ ธกส. เนี่ย ปกติอย่างขั้นต่ำก็ 7 คนขึ้นไป อย่างเราเนียไปเสริมกลุ่มชวานาเขาไม่ได้ไง เขาก็ไม่ยอมรับเราไง ตั้งกลุ่มกันเอง 5 คน รับก็รับ ถ้าไม่รับก็ไม่กู ฟาร์มก็ไม่ทำ ที่นี้ทางนายใหญ่ (ปศุสัตว์จังหวัด) เขาทูปมา ทางนี้ก็เซ็นอนุมัติ ทำไปได้ เรียกประชุมบ่อยๆ เขาก็ถามว่าทำไมไม่ทำเรื่องกู้สก็ท ก็บอกว่า ธกส. เขาไม่อนุมัติ ขอตั้งกลุ่ม 5 คน เขาก็ไม่อนุมัติ เราก็บอกไปอย่างนี้ พอไม่กี่วัน จากนั้นเขาก็โทรมาตามให้ไปเซ็นสัญญา” (สัมภาษณ์ป้าสมใจ, 9 มีนาคม 2553)

“นั่นไง (ชี้ให้ผู้ศึกษาดู) ที่เขาให้สร้างนะ มันไม่มีที่จะให้สร้าง ก็ได้เท่านั้นแหละ กู้เงินมาอีกคนละแสนกว่า แสนห้านะ ตอนนี้อยู่เหลือค้างอีกตั้ง 85,000 ไร่เจ้าลูกชายนั่นก็อีกคนหนึ่ง ยังไม่หมดเหมือนกัน ประสาทจะกินอยู่แล้ว แบนค์เขาก็ทวงมาเรื่อย เหมือนเขาหลอกเราเลยนะ เป็นหนี้เป็นสินกัน” (สัมภาษณ์แยม, 7 มกราคม 2554)

5.1.2 การสร้างกลยุทธ์เพื่อต่อต้านการครอบงำของอำนาจรัฐในรูปแบบการเมืองพื้นฐาน

การต่อต้าน/ต่อรอนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นปฏิบัติการในฐานะที่เป็นคู่ตรงข้ามของอำนาจแห่งการครอบงำ หรือหลุดออกไปจากพื้นที่ของอำนาจ เพราะในความเป็นจริงผู้คนที่มอำนาจน้อยไม่สามารถเผชิญหน้ากับผู้ที่มีอำนาจได้อย่างซึ่งๆ หน้า หากแต่การต่อต้านสามารถทำได้โดยการปิดบัง ซ่อนเร้น หรือเป็นปฏิบัติการในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ (Pile 1997) เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งได้สร้างกลยุทธ์สำคัญที่เรียกว่า “การเมืองพื้นฐาน” (Infrapolitics) ที่แสดงถึงรูปแบบการต่อต้านในระดับล่างที่มีความหลากหลาย ซึ่งประกอบด้วยการต่อต้านเล็กๆ น้อยๆ ที่อยู่ในระดับย่อยไม่ชัดเจน ซ่อนเร้นและมองไม่เห็น โดยอุปมาราวกับรังสีเหนือม่วงของสเปกตรัมที่แม้มีอยู่จริง แต่ก็ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า หรือราวกับเป็นสิ่งที่เขียนอยู่ระหว่างบรรทัด (writing between the lines) ในความคิดของ Leo Strauss ทั้งนี้ ในความคิดของ Scott นั้น การเมืองพื้นฐานถือเป็นรากฐานของการเมืองต่างๆ เพราะในความเป็นจริงในบางสถานการณ์ปัจเจกบุคคลที่เป็นผู้ไร้อำนาจ (subordinates) ไม่สามารถเผชิญหน้ากับกลุ่มผู้มีอำนาจ (dominant elites) ได้โดยตรง แต่สามารถสร้างกลยุทธ์ในการต่อต้านแบบไม่เป็นทางการขึ้นมาได้ (Scott 1990: 183-201) ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ แม้จะเกษตรกรจะยินยอมทำตามมาตรการควบคุมโรคไข้หวัดนกของภาครัฐ แต่ปฏิบัติการในอีกด้านหนึ่ง ที่พวกเขาใช้ต่อรอนกับมาตรการควบคุมการเคลื่อนย้ายฝูงสัตว์ปีกในภาคที่ไม่เป็นทางการก็มีเช่นเดียวกัน

จากการสำรวจข้อมูลภาคสนาม พบว่า การที่พื้นที่เลี้ยงสัตว์มีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะในช่วงทุ่งปิด เกษตรกรบางรายจึงมีความจำเป็นต้องลักลอบขนย้ายฝูงเป็ดไปเลี้ยงในพื้นที่จังหวัดที่อยู่นอกโซน (ผู้ศึกษาจะอภิปรายในหัวข้อถัดไป) เกษตรกรรายหนึ่งเล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า เขาต้องย้ายฝูงเป็ดไล่ทุ่งไปเลี้ยงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ซึ่งเป็นบ้านเดิมของภรรยาและเป็นโซนจังหวัดพิเศษที่รัฐไม่อนุญาตให้นำเป็ดจากพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกไปเลี้ยง และในพื้นที่นั้นชาวบ้านทำการปลูกข้าวนาปีเพียงอย่างเดียว จึงยังมีพื้นที่ให้สามารถเลี้ยงเป็ดได้ เขาและภรรยาใช้รถขนเป็ดไปตามถนนสายรองที่ไม่มีกัณฑ์ด่านตรวจของเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ และการขนย้ายมักจะทำในช่วงเวลากลางคืนที่การตรวจจับของเจ้าหน้าที่ไม่เข้มงวดมากนัก เกษตรกรบางรายที่เคยนำไปเลี้ยงในพื้นที่ติดต่อกองจังหวัดพิจิตรก็ไม่ได้ขออนุญาตจากปศุสัตว์จังหวัด แต่ใช้วิธีการสร้างเล้าชั่วคราวไว้ในเขตจังหวัดพิษณุโลก แต่อาศัยช่วงเวลาที่ปล่อยให้เป็ดหากินอาหารในพื้นที่นาของจังหวัดพิจิตร ซึ่งการที่เกษตรกรสามารถทำเช่นนี้ได้ เพราะไม่มีเจ้าหน้าที่รัฐมาตรวจตราตลอดเวลาและอาณาบริเวณที่เป็นเขตติดต่อกองสองจังหวัดนี้ก็ไม่ได้ชัดเจนทำให้ยากแก่การตรวจสอบได้

“ญาติแฟนที่อยู่พิชัย (จังหวัดอุตรดิตถ์) เขาโทรมาบอก มีที่อยู่ให้เอาเปิดไปเลี้ยงได้ แถวนั้นเขาทำนาปีกัน แฟนเขาก็ว่า ไปเหอะ เปิดจะได้ไม่โทรมไม่ได้ไขก็ช่างมัน เอาตัวเปิดไว้ก่อน รอให้ทุ่งทางนี้เปิดค่อยกลับมา ผมก็เอาเปิดใส่รถหกล้อนี้แหละ ไปกันตอนกลางคืน ถ้าช่วงไหนที่เป็นเขตติดต่อจังหวัดก็เปลี่ยนไปวิ่งสายรอง หลบพวกตำรวจ ไปอยู่นั้นประมาณเดือนหนึ่งได้ แล้วก็กลับมาเก็บแถวถ้าเต่า แม่ระกา ลงมาเรื่อย ตอนนี้ทุ่งบ้านเราเริ่มเปิดแล้ว” (สัมภาษณ์น้องอัน, 17 กันยายน 2552)

“บางทีก็ไม่ได้แจ้งหมอเขาหรอก เขตมันใกล้กัน ไปเลี้ยงประจำอยู่แล้ว หมอทางนี้ (บางกระทุ่ม) เขาใจดี กลัวแต่โดนทางโน้น (พิจิตร) เขาไล่ สร้างเล้าอยู่ฝั่งกะนี้ พอเห็นเขามาตรวจก็ไล่กลับ” (สัมภาษณ์พี่แจ่ม, 16 มีนาคม 2553)

นอกจากนี้แล้ว เกษตรกรและพ่อค้าคนกลางบางรายยังมีการตอบโต้การดำเนินมาตรการชดเชยค่าเสียหายจากการทำลายเปิดและผลิตภัณฑ์เพื่อตัดวงจรการแพร่ระบาดของเชื้อโรคไขหวัดให้หมดสิ้น โดยจากการให้ข้อมูลของกรมปศุสัตว์พบว่า มีเกษตรกรบางรายที่ถูกทำลายเปิดไล่ทุ่งที่ขาดทุน ยังลักลอบนำไขเปิดไปขายในจังหวัดภาคกลางตอนล่างหลายแสนฟองเพื่อเป็นการถนอมทุนคืน ทั้งนี้เป็นเพราะหลังจากที่มีการทำลายเปิดและไล่ไปเป็นจำนวนมากทำให้ปริมาณผลผลิตไขในตลาดลดลงจึงส่งผลให้ไขเปิดมีราคาสูงขึ้น ในขณะที่พ่อค้าคนกลางหลายรายก็มีการกว้านซื้อไขเปิดจากเกษตรกรมาในราคาฟองละ 2.5 – 3 บาทเพื่อนำไปขายต่อให้กับรัฐบาลที่รับซื้อในราคา 6 บาท

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ท่ามกลางการปิดล้อมด้วยการบังคับใช้มาตรการควบคุมโรคไขหวัดนกของรัฐ เกษตรกรสามารถสร้างยุทธวิธีที่ทั้งเป็นการปฏิบัติตามและการหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความลักลั่นของอำนาจ ซึ่งแม้ในมุมมองของรัฐ กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ คือ กฎเกณฑ์ที่พลเมืองต้องปฏิบัติตาม แต่ในความเป็นจริงพลเมืองต่างฉวยใช้และแสวงผลประโยชน์จากกฎเกณฑ์ของรัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการครอบงำเชิงพื้นที่ไม่เคยทำได้เบ็ดเสร็จสมบูรณ์ แต่พื้นที่แห่งอำนาจมักเลื่อนไหล มีรอยแยก มีรอยโหว่ ไม่ลงรอย เทอะทะ หรือแม้กระทั่งกำกวม ด้วยลักษณะเช่นนี้ การต่อต้านจึงเกิดได้ทุกเมื่อ ทั้งในพื้นที่แห่งอำนาจและในช่องว่างระหว่างพื้นที่แห่งอำนาจ (Pile 1997: 14 อ้างใน พฤษัย เถาถวิล 2552: 46)

5.2 การช่วงชิงสิทธิการเลี้ยงสัตว์ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง: การสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่และการสร้างวาทกรรมต้าน

การต่อสู้ดิ้นรนของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งยังสามารถพิจารณาได้ผ่านการเรียกร้องสิทธิในรูปแบบการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ (New social movement) ซึ่งขบวนการที่เกิดขึ้นไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานของชนชั้นเดียวเหมือนในอดีต แต่เป็นการตอบโต้กับปัญหาและความขัดแย้งใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งวางอยู่บนฐานหลากหลายชนชั้น และไม่ได้เป็นการเรียกร้องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม แต่ต้องการสร้าง “กติกาหรือกฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิต” อันเป็นการช่วงชิงการนำในการสร้างค่านิยม/ความหมายชุดใหม่ให้กับสิ่งที่ ต่อสู้ หรือเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างวาทกรรมชุดใหม่ในเรื่องนั้นๆ

5.2.1 การเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐของกลุ่มเกษตรกรเพื่อให้เกิดการผ่อนปรน/ปรับเปลี่ยนมาตรการของรัฐ

การรวมกลุ่มเคลื่อนไหวของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งทั่วประเทศ เพื่อเผชิญหน้าและท้าทายต่ออำนาจของรัฐนั้น ได้มีกลุ่มนายทุนที่เป็นเจ้าของธุรกิจผลิตพันธุ์เป็ดและพ่อค้าคนกลางให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง โดยในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2547 ได้เกิดการชุมนุมประท้วงของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งประมาณ 2,000 คนจากทั่วประเทศ เพื่อเรียกร้องในประเด็นการประกาศใช้มาตรการควบคุมโรคไข้หวัดนกของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการบังคับให้การเลี้ยงสัตว์ปีกทุกประเภทในระบบโรงเรือนปิด การชุมนุมครั้งนี้ทำโดยการเดินขบวนปิดถนนจากบริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าไปยังทำเนียบรัฐบาล และกลุ่มเกษตรกรได้ส่งตัวแทนเข้าเจรจากับนายเนวิน ชิดชอบ ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้น โดยกลุ่มผู้ชุมนุมเสนอข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลใน 3 ประเด็น ก็คือ (1) ให้รัฐชดเชยค่าเสียหายกับการฝูงเป็ดที่ถูกทำลายโดยการฝังกลบ (2) ให้รัฐอนุญาตให้เลี้ยงเป็ดในระบบไล่ทุ่งเหมือนเดิม และ (3) ให้รัฐอนุญาตเคลื่อนย้ายเป็ดไล่ทุ่งได้อย่างอิสระ

“ตอนนายกทักษิณ เขาให้กู้เงินรายหนึ่งไม่ต่ำกว่า 150,000 เอมามาทำโรงเรือน แต่ไม่ใช่ EVAP นะพี่ ถ้าไม่ทำเขาจะไม่ให้เลี้ยงต่อ ก็เลยสู้กันทุกคนเลย เขาให้ดอกเบี้ยยถูก 2 บาท จ่ายคืน 10 ปี ตกเดือนหนึ่งไม่กี่พัน เสรีจหมอเขาก็เอาแบบมาให้ดู ให้เราจ้างคนมาทำ หมอเขาก็เข้ามาตรวจอีกทีว่า ได้มาตรฐานไหม พวกเราก็มว่าเขาจะขายหัวอาหารซีพีให้มันแหละ ทีนี้เราก็ไม่ยอมกันสิ ก็เลยไปประท้วงกันที่ลานพระรูป คนไปเป็นพันๆ เลย พวกเค้าแก่ใหญ่ๆ ทั่วเลย ทั้งชลาฯ สุพรรณฯ เอาคนใส่รถบัสไปตั้งหลายคัน แล้วแต่ว่าใครจะสะดวกไปขึ้นที่ไหน ผมไปคัดกรองขึ้นกลางทาง ตอนไปเขา

เลี้ยงข้าว เลี้ยงน้ำ กลางคืนก็นอนในรถบ้าง นอนพื้นแถวๆ นั้นบ้าง อย่าง
สุพรรณนี่เขาเอารถขนเป็ดหกล้อไปปิดถนนเลยนะ” (สัมภาษณ์น้องอัน, 17
กันยายน 2552)

ภาพที่ 5.3 เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งรวมตัวประท้วงบริเวณหน้าท่าเหียบรัฐบาล

ข้อสรุปที่ได้จากการเจรจาระหว่างตัวแทนของกลุ่มคนเลี้ยงเป็ดและตัวแทนรัฐบาล
ข้างต้น คือ รัฐยอมผ่อนปรนให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงเป็ดในระบบไล่ทุ่งต่อไปในระยะเวลา
15 เดือน โดยเริ่มนับตั้งแต่วันที่มีการเจรจาตกลงกัน และหลังจากที่ครบกำหนดเวลาแล้ว เกษตรกร
ผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งจะต้องเปลี่ยนมาเลี้ยงในระบบโรงเรือนปิด แต่ในระยะเวลาที่มีการผ่อนผันนี้
เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งจะต้องเลี้ยงอยู่ในพื้นที่เดิมเป็นเวลาอย่างน้อย 45 วัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่
ปศุสัตว์สามารถเข้าไปตรวจเชื้อและควบคุมการแพร่ระบาดของในกรณีที่มีการเกิดโรคไข้หวัดนกได้
อย่างทันท่วงที ทั้งนี้ การที่ภาครัฐยินยอมผ่อนผันก็เป็นเพราะว่าเกษตรกรขอให้พวกเขาสามารถเลี้ยง
เป็ดรุ่นสุดท้ายที่มีอยู่ให้หมดก่อน

ในเวลาต่อมา ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งและกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกได้
เข้าพบที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และอธิบดีกรมปศุสัตว์อีกครั้ง เพื่อยื่น
หนังสือต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อขอให้ภาครัฐผ่อนผันการจัดระบบ
การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการประชุมหารือร่วมกัน
ระหว่างสมาพันธ์ผู้เลี้ยงไก่ชนและกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งขึ้นอีก 2 ครั้ง คือ ในวันที่ 14 และ
20 กรกฎาคม พ.ศ. 2548

“ไปกระทรวงเกษตร มีสุภารัตน์ด้วย เป็นห้องที่กระทรวงเกษตร ห้องแอร์เล็กๆ จุคนได้เป็นร้อย แต่ก็ไปกันมาก ก็ยืนเบียดๆ กัน พวกเปิดทั้งนั้น เขากำหนดให้ตัวแทนอำเภอละสามคนหรืออำเภอละสี่คน รัฐมนตรีเขาดามมีใครจะถามอะไรไหม ไม่มีใครถามหรอก นี่ (ตัวเอง) ยกมือเลย ดามเลยว่า รัฐมนตรี เอาไหม นี่จะให้ยืมฟาร์ม จะให้ยืมเปิด มีโรงเรือนให้เสร็จ เพียงแต่เอาอาหารไปเลี้ยง คุณไปเลี้ยงของคุณเอง แล้วคุณเอาไข่กับอาหารแลกกันแล้วคุณจะเหลือไหม ค่าตัวยังไม่คิด ฉันทให้ยืมเนี่ย...เขาบอกมันต้องได้... ได้มาเลย มา มาเลยนี่ให้ยืม เอาที่พันก็ได้ นี่ให้ยืมเปิดโอ๊ย ในที่ประชุม นี่นี่อ้อ ก็ทำลายว่าทุกวันนี้ฉันทมีเปิดอยู่สามพัน ฉันทให้ยืม ...ไม่กล้า ก็มันเลี้ยงไม่ได้จริงๆ เขาก็ไม่พูดอะไร เขาบอกที่จริงเชื่อโรคมันเยอะ เขาอ้างไปที่อื่นเลย ก็คืออยากให้อยู่แบบเป็นระบบปิด แต่มันอยู่ไม่ได้หรอก อย่างไรก็ตามก็อยู่ไม่ได้ พวกเราไม่กลัวเชื่อโรคหรือ เราไม่กลัว ก็เราก็อ้างความสนับสนุนแบบไหนก็ได้มาเหอะ เราเชื่อหมด ให้เราอยู่กับปศุสัตว์เราก็ยอม เราไม่ปิด เราไม่ปกปิดกัน (เปิด) ตายคือบอกตาย ส่วนใหญ่ที่ไปนะ ก็ไปฟังเขาอย่างเดียว ไม่กล้าพูดหรือ เขาไม่ให้พูดเยอะนะสิ บอกรีบปิดประชุม นี่นะเป็นคนพูด พูดยังไม่ทันจะจบหรือ ขอปิดประชุมเลย เรานี่มองหน้ากันเลยนะ” (สัมภาษณ์อดีตประธานกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งอำเภอ บางกระทุ่ม, 17 มีนาคม 2553)

ผลการประชุมมีมติร่วมกันให้กำหนดมาตรการในเปิดไล่ทุ่ง โดยกรมปศุสัตว์ได้ส่งเป็นหนังสือราชการลงวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 เพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดรับทราบและสั่งการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการเกี่ยวกับมาตรการควบคุมและป้องกันโรคไข้หวัดนกในเปิดไล่ทุ่ง ดังนี้ (กรมปศุสัตว์, 2548)

1. ให้เกษตรกรที่มีเปิดในปัจจุบันทั้งในลักษณะไล่ทุ่งและลูกเปิดที่เลี้ยงไว้ในโรงเรือนอนุบาลขึ้นทะเบียนการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งกับกรมปศุสัตว์ โดยให้เลือกกลุ่มพื้นที่การเลี้ยงตามข้อ 2 และให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดในพื้นที่ที่เลี้ยงเป็นผู้รับขึ้นทะเบียน ซึ่งในการขึ้นทะเบียนเจ้าหน้าที่จะตรวจสอบการมีเปิดอยู่ในพื้นที่จริงอย่างเข้มงวดและเปิด 1 ฟองจะขึ้นทะเบียนไว้กับจังหวัดเดียว คือจังหวัดที่เลี้ยงอยู่ในปัจจุบัน ห้ามเคลื่อนย้ายไปขึ้นทะเบียนยังจังหวัดอื่น ทั้งนี้การขึ้นทะเบียนให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 15 กรกฎาคม 2548

2. การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งภายในโซน ภาคกลางและภาคตะวันออก ได้แบ่งพื้นที่การเลี้ยงเป็นกลุ่มๆ ละ 3 จังหวัด ที่มีอาณาเขตติดต่อกัน โดยจังหวัดที่จัดแบ่งกลุ่มนั้นเป็นจังหวัดที่มีการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งอยู่ก่อนแล้วเท่านั้น ดังนี้ (ดูภาพที่ 5.4 ประกอบ)

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ สุพรรณบุรี กาญจนบุรี อุทัย

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ อ่างทอง สิงห์บุรี สระบุรี

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ชัยนาท นครสวรรค์ ลพบุรี

กลุ่มที่ 4 ได้แก่ พิชณุโลก กำแพงเพชร พิจิตร

กลุ่มที่ 5 ได้แก่ ตาก สุโขทัย อุทัยธานี

กลุ่มที่ 6 ได้แก่ นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี

กลุ่มที่ 7 ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี กรุงเทพฯ

กลุ่มที่ 8 ได้แก่ ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี

กลุ่มจังหวัดพิเศษ 1 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี

ในกรณีจังหวัดอื่นนอกเหนือจากนี้ หากมีเปิดไต่หุงภายในจังหวัดที่หลงเหลืออยู่ให้ขึ้นทะเบียนไว้ ณ จังหวัดนั้น และให้จำกัดจำนวนและพื้นที่การเลี้ยงภายในจังหวัดเฉพาะฝูงดังกล่าว

3. การเคลื่อนย้ายเปิดที่เลี้ยงอยู่ในทุ่งหรือลูกเปิดจากโรงเรือนอนุบาลจากจังหวัดที่ขึ้นทะเบียน เพื่อที่จะนำไปเลี้ยงในลักษณะไต่หุงในพื้นที่อื่น จะอนุญาตให้เคลื่อนย้ายไปเลี้ยงได้เฉพาะภายในจังหวัดนั้น หรือจังหวัดภายในกลุ่มข้อ 2 (เกษตรกรขึ้นทะเบียนไว้ 1 จังหวัดสามารถเคลื่อนย้ายไปเลี้ยงไต่หุงได้ 3 จังหวัดภายในกลุ่ม) และก่อนออกไปอนุญาตทุกครั้งเจ้าหน้าที่จะเก็บตัวอย่างด้วยวิธี cloacal swab ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ และผลการตรวจต้องไม่พบเชื้อโรคไขหวัดนก หากผลตรวจพบเชื้อโรคไขหวัดนกจะดำเนินการทำลายและจ่ายเงินค่าชดเชยในวันกรณีที่จงใจกระทำผิดต่อกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์

4. กรณีนำลูกเปิดออกจากโรงพักไปเลี้ยง จะต้องนำเข้าไปเลี้ยงในโรงเรือนอนุบาล ซึ่งควรมีตาข่ายที่สามารถป้องกันการสัมผัสจากนกธรรมชาติได้

5. กรมปศุสัตว์จะดำเนินการจัดฝึกอบรมเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไต่หุง ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมและป้องกันโรคระบาดสัตว์ปีก ทั้งนี้ให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อเข้ารับการฝึกอบรม โดยจะเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2548 เป็นต้นไป

6. ให้เกษตรกรเลี้ยงเปิดไต่หุงจัดตั้งกลุ่ม/สมาคม/ชมรม เพื่อสร้างเครือข่ายการป้องกันโรคไขหวัดนกร่วมกับทางราชการ

7. กรณีเกษตรกรรายย่อยที่สั่งซื้อลูกเปิดจากร้านค้าพันธุ์สัตว์ ให้ร้านค้าพันธุ์สัตว์แจ้งจำนวนความต้องการที่จะนำเปิดเข้าเลี้ยงได้ที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด โดยจังหวัดดังกล่าวจะแจ้งผู้ผลิตให้ส่งลูกเปิดโดยตรงถึงเกษตรกรหรือส่งผ่านร้านค้าพันธุ์สัตว์ถึงเกษตรกรทันที ทั้งนี้ห้ามวางจำหน่ายที่ร้านและให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนั้นสำเนาหนังสือแจ้งจำนวนความต้องการลูกเปิดของเกษตรกรแต่ละรายในพื้นที่ให้กรมปศุสัตว์ทราบทุกครั้ง

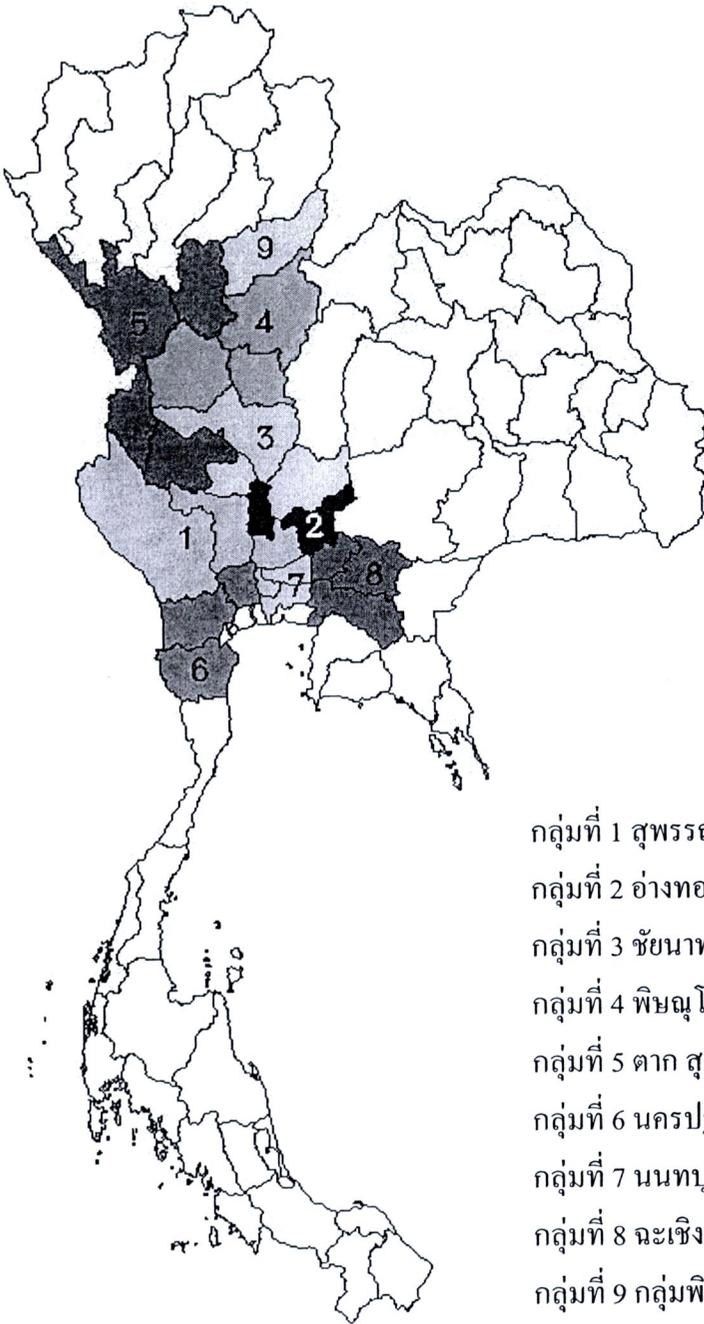
8. โรงเรือนหรือเล้าที่จะใช้เลี้ยงลูกเป็ดคอนูบาลต้องผ่านการรับรองจากปศุสัตว์จังหวัด ปลายทางก่อน โดยให้มีระบบการป้องกันโรคอย่างง่ายโดยอนุโลม อาทิ การให้มีรั้วล้อมรอบ มี บ่อน้ำยาฆ่าเชื้อโรคในการผ่านเข้า-ออก และควรมีตาข่ายป้องกันการสัมผัสกับธรรมชาติเป็น เบื้องต้น ระหว่างนี้หากเกษตรกรสามารถปรับเข้าระบบโรงเรือนหรือฟาร์มได้ ขอให้เข้าระบบได้ทันที

9. เงื่อนไขและวิธีการปฏิบัติในการอนุญาตเคลื่อนย้ายที่มีได้กำหนดหรืออนุโลมไว้ใน หนังสือฉบับนี้ โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายข้ามโซน 5 โซนให้ถือปฏิบัติตามคำสั่งหรือระเบียบเดิมที่ ได้สั่งการไว้แล้ว

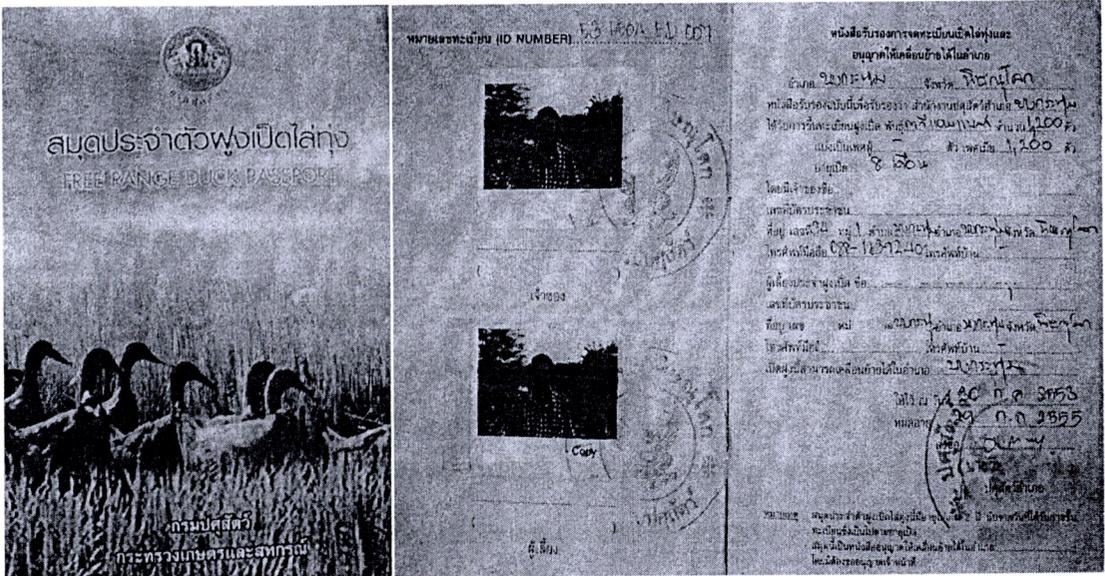
10. มาตรการตั้งแต่ข้อ 1-9 กำหนดให้ดำเนินการถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2548 และหาก เกษตรกรสามารถเข้าระบบโรงเรือนหรือฟาร์มได้ก็ให้เข้าระบบทันที

11. ในการวางแผนระยะยาวการเลี้ยงเป็ดในลักษณะไล่ทุ่งนั้น กรมปศุสัตว์จะเข้าร่วมกับ กลุ่มเกษตรกร นักวิชาการ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนอาจารย์มหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องในการวางแผนการเลี้ยงที่สามารถป้องกันโรคได้และปลอดภัยจากโรคระบาดต่างๆ โดยเฉพาะโรคไข้หวัดนก โดยระยะเวลาการดำเนินงานดังกล่าวจะใช้เวลาประมาณ 6 เดือน

ภายหลังการมีข้อตกลงร่วมกัน มาตรการให้เกษตรกรขึ้นทะเบียนเป็ดไล่ทุ่งและการพก สมุดประจำฝูงเป็ดถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งของเกษตรกร ทั้งนี้ จากการสรุปจำนวนเป็ดไล่ทุ่งที่ขึ้นทะเบียนไว้ ณ วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ของศูนย์ควบคุม โรคไข้หวัดนก สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ พบว่า มีเกษตรกรที่เลี้ยงเป็ด ไล่ทุ่งที่ขึ้นทะเบียนจำนวนทั้งสิ้น 3,926 คน ในจำนวนนี้เป็นเกษตรกรที่เลี้ยงเป็ดไข่ 3,358 คน และ เลี้ยงเป็ดเนื้อ 150 คน มีจำนวนเป็ดทั้งสิ้น 3,926 ฝูง (11,732,776 ตัว) แบ่งเป็นเป็ดไข่ 3,773 ฝูง (10,993,571 ตัว) และเป็ดเนื้อ 153 ฝูง (737,205 ตัว) เฉพาะเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งในจังหวัด พิษณุโลกมีจำนวน 391 ราย (เป็นจังหวัดที่มีจำนวนเกษตรกรมากเป็นอันดับที่ 5 รองจาก จังหวัด สุพรรณบุรี นครสวรรค์ พิจิตร และกำแพงเพชร ตามลำดับ) และมีเป็ด 493 ฝูง (1,319,869 ตัว) หาก เกษตรกรเคลื่อนย้ายฝูงเป็ดไปเลี้ยงในพื้นที่ต่างตำบลเกษตรกรจะต้องแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนท้องถิ่นรับทราบและขอให้ลงชื่อในหนังสือยินยอมให้เกษตรกร นำเป็ดเข้าไปเลี้ยงในพื้นที่ ส่วนในกรณีที่เกษตรกรเคลื่อนย้ายฝูงเป็ดไปเลี้ยงพื้นที่ต่างอำเภอและ ต่างจังหวัดที่อยู่ภายในโซนๆ ละ 3 จังหวัด (ดูภาพที่ 5.4) เกษตรกรจะต้องแจ้งและได้รับหนังสือ อนุญาตเคลื่อนย้ายฝูงเป็ดจากปศุสัตว์อำเภอที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ อย่างไรก็ตามเกษตรกรเล่าว่า โดย ส่วนมากพวกเขาจะมีความคุ้นเคยกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่นำเป็ดไปเลี้ยงเป็นอย่างดี

ภาพที่ 5.4 การแบ่งโซนการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง

ภาพที่ 5.5 สมุดประจำตัวฝูงเปิดโล่ง

หลังจากนั้นก็ได้มีการระดมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกจากทั่วประเทศจำนวนนับแสนคนขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยมีการจัดเวทีใหญ่ที่สนามกีฬา อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีขึ้นในวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 เพื่อเรียกร้องและกดดันกลุ่มนักการเมืองที่ดำรงตำแหน่งสำคัญในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้มีการปลดอธิบดีกรมปศุสัตว์ออกจากตำแหน่ง รวมทั้งขอให้มีการแก้ไขและผ่อนปรนมาตรการควบคุมโรคไข้หวัดนก โดยเวทีดังกล่าวนี้มีแกนนำคนสำคัญ คือ นาย ยืนยง โอภากุล หรือ แอ๊ด คาราบาว ซึ่งได้ออกมาวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลที่สนับสนุนกลุ่มนายทุน การที่กลุ่มผู้ชุมนุมประกอบพิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่หน้าพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ โดยมีพระสงฆ์ พราหมณ์ พร้อมเครื่องเซ่นไหว้ เพื่อขอพรให้มีชัยชนะในการเรียกร้องครั้งนี้ ในแง่หนึ่งของพิธีกรรมบวงสรวงนี้ถูกเกษตรกรนำมาเป็นเครื่องมือในการต่อยอดความชอบธรรมของการเลี้ยงไก่ชนในฐานะที่การชนไก่เป็นกีฬาที่มีมาอย่างยาวนานและมีความสำคัญในการประกาศอิสรภาพของชาติไทย จะเห็นได้ว่าเกษตรกรใช้บริบททางประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมกันเพื่อเป็นการตอบโต้มาตรการของรัฐที่มุ่งหวังจะทำลายการเลี้ยงไก่และการเลี้ยงเป็ดที่มีมาแต่เดิม

“พวกเป็ดนี้ไม่เสียอะไรเลยนะ พวกนายทุนเขาออกให้หมด เอารถบัสมารับเป็นร้อยๆ คัน แต่เราก็เอาไข่เป็ดไปเอาข้าวสารไป สุดาร์ตันเขามาเลยนะ แอ๊ด คาราบาวเป็นหัวหน้าต่อต้าน เจ็ด-แปดหมื่นคนได้มั้ง เต็มสนามกีฬาหมด มีทั้งพวกเป็ดพวกไก่ แต่เป็ดน่าจะเยอะกว่า เขา (เจ้าหน้าที่รัฐ) จะมาเอาลูกแล้วเขาไปหมด ลูกแล้วเขา (นายทุน) มีหกลีบแล้ว เขาก็มารับของเค้า

ไก่อัดหนุนบ้าน ห้ามเคลื่อนย้ายไก่อ ห้ามชนไก่อ ห้ามทำวัคซีนไข้หวัดนก ให้หยุดอุมฟาร์มใหญ่ ฆ่าเป็ดไก่อ ทำลายวิถีชาวบ้าน เรียกร้องให้มีการทำวัคซีนไข้หวัดนก เพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของเกษตรกร และรัฐบาลต้องชดเชยค่าเสียหายกับสนามชนไก่อ เจ้าของธุรกิจไก่อชนที่ถูกสั่งปิดในจังหวัดที่ไม่มีภาระระบาดของไข้หวัดนก ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะปิดตายทั้งประเทศ” (นายยืนยง โอภากุล, 22 พฤศจิกายน 2548)

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่มีการชุมนุมของกลุ่มเกษตรกรที่ออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลอนุญาตให้ใช้วัคซีนในสัตว์ปีกได้ แต่ก็มี การชุมนุมของกลุ่มผู้บริโภคและเกษตรกรอีกกลุ่มหนึ่งที่ออกมาคัดค้านการใช้วัคซีน โดยเกษตรกรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการเลี้ยงสัตว์ปีกของบริษัทสหฟาร์ม จำกัด ซึ่งในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2548 ได้มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรจาก 16 จังหวัดทั่วประเทศประมาณ 3,500 คนมาชุมนุมที่หน้ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์และส่งตัวแทนเข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเพื่อส่งหนังสือคัดค้าน โดยให้เหตุผลว่าหากรัฐบาลอนุญาตให้ใช้วัคซีนอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของสหภาพยุโรปและญี่ปุ่นที่เป็นผู้นำเข้าเนื้อ ไก่อรายใหญ่ของไทย ซึ่งภายหลังรัฐมนตรีก็ออกมาชี้แจงว่า มติที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขสถานการณ์ไข้หวัดนกให้รอฟังความเห็นจากทั้งคู่ค้าทั้งสองรายและจากองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศก่อน อย่างไรก็ตามในเบื้องต้น ผู้อำนวยการสำนักโรคระบาดวิทยาได้ให้ความเห็นว่าการใช้วัคซีนไม่ใช่มาตรการหลัก ที่ใช้สำหรับป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดนก แต่ถือว่าเป็นมาตรการเสริม เพราะเชื่อไข้หวัดนกสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ที่สำคัญเป็นโรคที่สามารถแพร่กระจายไปยังคนได้ด้วย ดังนั้น มาตรการหลักจึงเป็นเรื่องสุขอนามัยของฟาร์ม การเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกของกรมปศุสัตว์ ที่ควรดำเนินการอย่างเข้มงวดถือเป็นมาตรการหลักที่จะใช้แก้ปัญหาไข้หวัดนก อย่างไรก็ตาม หากมีการใช้วัคซีนกับไก่อจริง ก็ควรจะใช้ในพื้นที่จำกัด ไม่ควรใช้กับพื้นที่เปิดทั้งประเทศ นอกจากนี้ยังต้องมีการติดตามเฝ้าระวังในจุดที่ใช้ด้วย เพื่อป้องกันไม่ให้ปะปนกับพื้นที่อื่น

ความกังวลของเกษตรกรที่ว่า รัฐบาลดำเนินการมาตรการเอื้อประโยชน์ต่อบริษัทอุตสาหกรรมเกษตร มิได้เป็นข้อกล่าวหาหลักลอย เพราะมีข้อสังเกตของสื่อมวลชนที่ต่างก็ชี้ให้เห็นว่า การบริหารประเทศและการกำหนดนโยบายของภาครัฐทุกยุคทุกสมัย มักมีตัวแทนของกลุ่มทุนเข้าไปดำรงตำแหน่งสำคัญทั้งสายราชการและสายการเมือง เช่น ในสมัยรัฐบาล ดร.ทักษิณ ชินวัตร มีนายวัฒนา เมืองสุข หรือ ในสมัยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก็มีนายวิรัช วีระเมธีกุล ซึ่งทั้งสองรายนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ (มหาชน) จำกัด หรือ ซีพี เข้าไปมีตำแหน่งรัฐมนตรี หรือตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของกลุ่มทุนที่ใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจอันลึกซึ้งและแนบแน่นกับทั้งอำนาจรัฐและข้าราชการได้อย่างชัดเจน ก็คือ การเกิดขึ้นของ

นโยบายไข่ไก่แห่งชาติ” ที่ประกอบไปด้วยตัวแทนจากภาคราชการ ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์กรอิสระ ภาคเอกชน และผู้แทนเกษตรกร ซึ่งหากพิจารณาจากโครงสร้างดังกล่าวแบบผิวเผินจะเห็นว่าเป็น องค์ประกอบที่เหมาะสมเพราะมาจากทุกภาคส่วน แต่เนื้อแท้แล้วตัวบุคคลที่เข้าไป ล้วนแต่เป็น ตัวแทนของ “กลุ่มทุน” แทบทั้งสิ้น กล่าวคือ ในส่วนของภาคราชการประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อธิบดีกรมการค้า ภายใน อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เลขาธิการ คณะกรรมการอาหารและยา เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ผู้อำนวยการสำนักงาน มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ มี อธิบดีกรมปศุสัตว์ เป็นกรรมการและเลขานุการ ส่วน ผู้ทรงคุณวุฒิมี 4 คน คือ นายณรงค์ เจียมใจบรรจง ดร.วิชัย เตชะวัฒนานันท์ นายสัตวแพทย์มัญญ สุคนพาทิพย์ และนายสุพัฒน์ ธนะพิงค์พงษ์ ซึ่งเป็นที่รับรู้ในวงการเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ว่าใน จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ สามรายแรกเป็นคนคุ้นเคยกับซีพี ทั้งนี้ มีเพียงรายสุดท้ายคนเดียวเท่านั้นที่ถือ ว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความอิสระไม่ได้เป็นตัวแทนหรือร่างทรงของกลุ่มทุน ในขณะที่ตัวแทน องค์กรอิสระที่มีอยู่ 2 คน ก็ล้วนแล้วแต่เป็นคนในกลุ่มทุนส่งมานั่งเก้าอี้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นนายก สัตวแพทย์สมาคม (นายสัตวแพทย์ประเทือง สุตสาคร) ซึ่งเคยทำงานอยู่ฝ่ายเทคนิคของซีพี หรือ นายกสมาคมสัตวบาล (นายชยานนท์ กฤตยาเชวง) ที่มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับ บริษัทจำกัด อาหารเบทเทอร์ ซึ่งเป็นหนึ่งในเก้าบริษัท ที่ได้รับสิทธิผูกขาดในการนำเข้าพันธุ์ไก่ไข่ตามมติของ คณะกรรมการนโยบายไข่ไก่แห่งชาติ ในส่วนของภาคเอกชนเป็นตัวแทนผู้ประกอบการผลิตลูกไก่ ไข่ (นายกฤษฎา ฤทธิชัยดำรงกุล) ที่มีสายสัมพันธ์กับบริษัทเบทราโก จำกัด และตัวผู้แทนผู้ค้าส่ง (นายสุรินทร์ ชินวงศ์พรหม) ซึ่งเป็นที่รับรู้ว่าเป็น “พ่อค้าอิสระหัวใจซีพี” และกลุ่มสุดท้ายเป็น ตัวแทนจากผู้แทนเกษตรกร ก็ยังอยู่ใต้อาณัติของซีพี โดยผู้แทนจากสมาคมผู้ผลิต ผู้ค้าและส่งออก ไข่ไก่ (นายมงคล พิพัฒน์สัตยานวงศ์) เป็นเกษตรกรที่สวมบทลูกจ้างซีพี ส่วนตัวแทนสหกรณ์ผู้ เลี้ยงไก่ไข่ (นายอาทร ช่วยณรงค์) ที่เป็นเกษตรกรเต็มขั้นที่มีความอิสระจริง แต่เสมือนไม่มีเสียงใด ใดในคณะกรรมการชุดนี้ (ASTV ออนไลน์, 2553 และ เอฟทีเอวอช, 2553)

จากสำรวจข้อมูลภาคสนาม พบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมีการตอบโต้การ เคลื่อนไหวของบริษัทอุตสาหกรรมเกษตรแห่งหนึ่ง ที่ติดต่อให้เจ้าของฟาร์มเป็ดไล่ทุ่งหนึ่งใน จังหวัดพิษณุโลกนำเงินจำนวนไม่ต่ำกว่า 80 ล้านบาทไปแจกจ่ายให้กับเกษตรกรเพื่อให้หยุดการ เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง โดยกลุ่มเกษตรกรได้มีการติดต่อประสานกันเพื่อรวมตัวในการชุมนุมหน้าฟาร์มเป็ด ไล่ทุ่งแห่งนั้น พร้อมทั้งทำพิธีเผาโลงศพและนำพวงหรีดไปวางไว้หน้าฟาร์ม

“ขอมันไม่ได้หรอก อย่างเจ้เจ้าของฟาร์มแก่ก็โตมาจากไล่ทุ่งนี้แหละ มันเหมือนสร้างด้วยมือลบลด้วยดินเลนนะ มีอย่างไหน อาชีพของเราจะมา อุบเอาไปหมด ไร่บริษัทนี้มันร้าย มันจะเอาเงินมาแจกให้คนเลี้ยงเป็ด แล้ว

ถามว่า ถ้าไม่มีเปิดไถ่ทุ่ง แล้วจะเอาอะไรกิน พอรู้ข่าวเท่านั้นแหละ อยู่ที่ไหนก็โทรตามกันมา เอาพวกหรีดกับ โลงติดชื่อ ไปเผาหน้าบ้านเจ้เกลย แต่ตอนนี้แกก็เลี้ยงทุ่งนะ แบบเลี้ยงตอนมันเล็ก พอมันเริ่มโตก็เอาไปเข้าฟาร์ม” (สัมภาษณ์ลุงสิน, 8 มกราคม 2554)

ต่อมา ในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2548 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีการประชุมเรื่อง “การจัดระบบการเลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งให้เข้าสู่ระบบฟาร์มหรือโรงเรือน” ขึ้นอีกครั้ง ที่โรงแรมแกรนด์รีเวอร์ไซด์ จังหวัดพิษณุโลก โดยมีนายแพทย์จรัส ตฤณวุฒิปงษ์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน ในการประชุมครั้งนี้ มีเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งจากหมู่บ้านนางนาเข้าร่วมประชุมด้วย เกษตรกรรายหนึ่งเล่าว่า ในที่ประชุมมีการถกเถียงกันอย่างมากในประเด็นเกี่ยวกับมาตรการบังคับให้เกษตรกรเปลี่ยนไปเลี้ยงเปิดในโรงเรือนปิด ซึ่งมีทั้งการตอบโต้และทำทนายถึงผลการศึกษาที่ภาครัฐอ้างว่าภายใต้ระบบมาตรฐานเดียวกันของการเลี้ยงสัตว์ปีกในระบบโรงเรือนปิดจะสร้างกำไรให้แก่เกษตรกร เพราะมีกลไกตลาดคอยควบคุมราคาสินค้าให้เกิดความเท่าเทียมกัน เกษตรกรจึงยื่นข้อเสนอให้ปศุสัตว์จังหวัดนำเปิดของเกษตรกรไปทดลองเลี้ยงด้วยทุนของตนเอง หากได้ผลกำไรจริงเช่นเดียวกับผลการศึกษา เกษตรกรก็จะยินยอมปฏิบัติตามมาตรการของรัฐอย่างไม่มีเงื่อนไข แต่ท้ายที่สุดแล้วก็ไม่มีเจ้าหน้าที่รัฐรายใดที่กล้ารับข้อเสนอของเกษตรกร

“ผมลุกขึ้นเลยนะ ผมถามเขาเลยว่า หมอ (ปศุสัตว์จังหวัด) จะลองดูไหม ผมจะให้หมอขี้มเปิดของผมเลยก็ได้ ถ้ามันได้กำไรจริงผมจะเอาอย่างมัน แต่อย่างว่า เขารู้ที่อยู่แก็ใจอยู่แล้วว่ามันไม่ได้กำไร ใครจะกล้าละ จริงไหม? มันอยู่ไม่ได้ เป็ดมันกินอาหารวันๆ หนึ่ง ตั้งเท่าไร มันกินไม่หยุดเลยนะ ไม่เชื่อลองฟังเสียงมันคูสิ ไอ้ตัวเล็กมันร้องปิ๊ๆ กินเป็นปิ๊ๆ พอตัวมาหน่อร้องปิ๊ๆ กินเป็นหาบๆ” (สัมภาษณ์น้ำทะนง, 12 พฤษภาคม 2552)

“มันไม่รอดหรอก ใครก็เลี้ยงไม่ได้ ถามว่าเลี้ยงนะนะ อย่างกับวันนี้เลี้ยงอาหารเท่านี้ ไข่ได้เท่านี้ กำไรได้วันละห้าสิบบาท วันละร้อยบาท มันอยู่ไม่ได้หรอก ไหนที่จะซื้อกิน แล้วค่าตัวเปิดละ เราจะหักได้เมื่อไหร่ พันหนึ่งก็เป็นแสนแล้ว” (สัมภาษณ์พี่ลำเจียก, 16 มีนาคม 2553)

“ไปพินัย’โลกด้วยกัน ไอ้เนี่ยพูดมาก เขาไม่ให้พูด เพราะฉันอยู่ฟาร์มมาแล้ว เพราะนี่ลองก่อนถึงได้รู้ เราถึงไปพูดถูกใจ ยังไม่มีใครลองผิดลองถูก นี่ลองไปแล้วลองผิดลองถูกแล้ว กับเมื่อก่อนนี่นะ บริษัทซีพีมาหาหาที่อำเภอพวกเปิดประชุมกันที่อำเภอ บริษัทซีพีมา ชันชีตมา ของการ์

กิลมา โฆษณาขายอาหารนี้แหละจะให้อยู่ฟาร์ม โห...มากันใหญ่เลย รู้จักเราหมด บอกว่าเราเลี้ยงให้กินอาหารแล้วจะไปได้อะไร พวกซีพี ฐึ้มาก มันรู้มาจากกรมเลี้ยง มันจะรู้จากกรมเลยว่าทางนี้ยังงาย ที่ไหน รวมตัวเป็นสหกรณ์ที่ไหน แต่ก่อนนี้ไม่มีใครเปิด (บัญชี) ไอ้ซีพีมันให้ไปเปิดบัญชีเปิดที่บริษัทนั้นนะ เนี่ย มันให้นี้ (อาหารสัตว์) ลอง มันบอกเปิดเลยพี่ ลองเลี้ยงดูบ้าง ไอ้เรานี้ก็บอกไม่เอา ไม่เอา อย่างเดียว” (สัมภาษณ์ป้าซ้อย, 17 มีนาคม 2553)

จากการถกเถียงกันในห้องประชุมระหว่างตัวแทนของภาครัฐและเกษตรกรข้างต้นทำให้ได้ข้อสรุปจากที่ประชุม คือ

1. จังหวัดที่มีการเลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งอยู่ในปัจจุบัน ให้ปศุสัตว์จังหวัดร่วมกับสหกรณ์จังหวัดประชุมชี้แจงเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งเพื่อให้จัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ผู้เลี้ยงเปิด (เฉพาะผู้เลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งในปัจจุบัน) ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2548
2. ให้ปศุสัตว์จังหวัดสำรวจเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ตามข้อ 1 ที่ยังไม่มีความพร้อมที่เข้าฟาร์มหรือโรงเรือนและผู้ที่ไม่มีที่ดินหรือเงินทุนให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2548
3. ให้ปศุสัตว์จังหวัดที่มีโรงฟักไข่เปิดขึ้นทะเบียนโรงฟักให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2548
4. ให้ปศุสัตว์จังหวัดประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาที่ดินสาธารณะหรือที่สปก. หรือที่เช่าราคาถูกเพื่อจัดสรรให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2549
5. ให้ปศุสัตว์จังหวัดกำหนดพื้นที่ที่จะให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์และยังไม่มีความพร้อมเข้าฟาร์มหรือโรงเรือน สามารถเลี้ยงเปิดในทุ่งตามที่กำหนดไว้ได้โดยอนุโลม แต่ห้ามเคลื่อนย้ายไปพื้นที่อื่น จะอนุญาตให้เคลื่อนย้ายไปเลี้ยงในทุ่งได้เฉพาะภายในตำบลเท่านั้น โดยอนุโลมให้ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2549 ทั้งนี้อนุญาตเฉพาะสมาชิกสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นตาม ข้อ 1 เท่านั้น
6. ให้ปศุสัตว์จังหวัดและสหกรณ์จังหวัดร่วมกันประชาสัมพันธ์แหล่งสินเชื่อในการปรับระบบการเลี้ยง ซึ่งขณะนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ได้สนับสนุนสินเชื่ออัตราร้อยละ 2 ต่อปี ตามนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทย และแหล่งสินเชื่อสำหรับกลุ่มสหกรณ์ คือ กองทุนพัฒนาสหกรณ์ ซึ่งดูแลโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์
7. สำหรับเกษตรกรที่ไม่สมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์และยังเลี้ยงในทุ่งต่อไป กรมปศุสัตว์จะใช้มาตรการด้านกฎหมายดำเนินการอย่างเฉียบขาด

จากข้อตกลงข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในขณะที่ภาครัฐยอมผ่อนผันให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงเป็ดในระบบปล่อยคอกไปได้ แต่ในขณะเดียวกันภาครัฐก็ได้หาแนวทางในการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงเป็ดในระบบโรงเรือนปิดต่อไป โดยเฉพาะการมุ่งแก้ไขปัญหาลูกเป็ดที่ป่วยหรือตายจากโรคระบาดที่มาจากบริษัทอุตสาหกรรมเกษตร โดยส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์เพื่อดำเนินการจัดซื้อและจำหน่ายอาหารสัตว์ให้กับสมาชิกในราคาถูกลง อย่างไรก็ตาม กลุ่มสหกรณ์ที่ถูกจัดตั้งขึ้นในอำเภอบางกระทุ่มก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะแม้เกษตรกรจะเป็นสมาชิกของสหกรณ์ แต่ในความเป็นจริงเกษตรกรก็ยังคงเลี้ยงเป็ดในระบบเดิมและยังคงพึ่งพาการซื้ออาหารสัตว์จากพ่อค้าคนกลางในระบบสินเชื่อก่อน และโดยปกติเกษตรกรจะซื้ออาหารสัตว์เฉพาะ 3 สัปดาห์ที่ต้องอนุบาลเป็ดเล็กในโรงเรือนเท่านั้น ส่วนประเด็นเรื่องที่ดินในการใช้สร้างโรงเรือนปิดนั้น พบว่าครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดปล่อยคอกส่วนใหญ่จะไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง แม้ว่าจะเกษตรกรหลายรายจะมีศักยภาพในการซื้อที่ดินเพื่อสร้างโรงเรือน แต่พวกเขาก็ไม่ยอมลงทุนซื้อที่ดิน ซึ่งการที่เกษตรกรเลือกทำการผลิตในระบบปล่อยคอกแม้ว่าจะถูกนิยามว่าเป็นพาหะแพร่เชื้อโรคและเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคไข้หวัดนกได้นั้น เป็นเพราะว่าพวกเขาไม่ต้องการให้การผลิตที่เคยเป็นอาชีพต้องตกไปอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐและการแสวงผลประโยชน์ของบริษัทอุตสาหกรรมเกษตรเช่นเดียวกับการผลิตไก่ไข่

“มันมีอยู่จริงหรือเปล่านั้นไม่รู้ ไอ้โรคนี้เนี่ย สงสัยว่าเขาสร้างมันขึ้นมา มากกว่า แบบต้องการทำลายพวกเป็ด พวกไก่ที่เลี้ยงไว้หมด ที่นี้ก็ซื้อไก่เขกกิน เห็นมาตั้งฟาร์มไก่กันริ่ๆ อย่างเป็ดนี่ก็เหมือนกัน บอกไม่ให้เลี้ยงมันติดเชื่อ แต่ไม่เห็นคนเลี้ยงเป็ดติดกันสักคน เป้ามันทั้งวันทั้งคืน ไม่เห็นมีใครตาย จะให้เลี้ยงอย่างฟาร์มไก่ไข่ มันไม่ได้หรอก มันคนละอย่างกัน เชื้อเออะ พอเข้าฟาร์มหมัดคำไรก็เป็นของนายทุนหมด แล้วคนเลี้ยงจะเอาอะไรกิน ลองมาคิดคำนวณดูนะ กำไรอย่างเก่งวันหนึ่งก็แค่ 150-200 จะไปพอกินอะไร มีเท่าไรเอาซื้ออาหารให้เป็ดกินหมด จ่ายภาษีอีกเท่าไรลงทุนอีกเท่าไร ไม่ไหวหรอก เลี้ยงอย่างเดิม ดีแล้ว” (สัมภาษณ์น้ำทะนง, 14 มีนาคม 2553)

มุมมองของชาวบ้านเช่นนี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ Fredrik Barth เรื่อง “Capital, Investment and the Social Structure of a Pastoral Nomad Group in South Persia” (1968) ซึ่งศึกษาชนเผ่า Basseri ที่เลี้ยงสัตว์เร่ร่อนในแถบเปอร์เซียใต้ พบว่า โดยทั่วไปนักเศรษฐศาสตร์จะมองทุนไว้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคนทั่วไปมักจะมองทุนในฐานะ “ตัวเงิน” ที่สามารถใช้ได้สารพัดประโยชน์และเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไป แต่ในบริบททางสังคมของชนเผ่านี้กลับมองว่า สัตว์เลี้ยงของพวกเขาเป็นทุนซึ่งมีข้อจำกัดและสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สามารถ

ลงทุนได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งจะต้องมองให้ครอบคลุม เคลื่อนไหว ไม่คงที่ สามารถเปลี่ยนรูปได้ และแม้ครัวเรือนของชนเผ่าที่ร่ำรวยสามารถเปลี่ยนการผลิตแบบเร่ร่อนที่มีความเสี่ยงทั้งจากการถูกปล้น สงคราม และอันตรายจากทั้งสัตว์นักล่าและภัยพิบัติตามธรรมชาติอื่นๆ ไปเป็นการผลิตแบบฟาร์ม โดยนำสัตว์เลี้ยง คือ แกะและแพะ ไปขายและนำเงินที่ได้ไปซื้อที่ดินให้เป็นหลักแหล่งได้ ซึ่งทำให้ชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัยมากขึ้น แต่พวกเขากลับเลือกที่จะคงการผลิตแบบเดิมไว้ ซึ่งสะท้อนถึงว่าการเปลี่ยนแปลงการผลิตจะต้องไม่ใช่เฉพาะนัยทางเศรษฐกิจอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีมิติทางวัฒนธรรม/อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ นั่นคือ ความเป็นอิสระเสรีซึ่งทำให้เกิดความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของชนเผ่ามากกว่าการมีที่ดินที่ต้องขึ้นอยู่กับการจัดการที่ดินของรัฐและการถูกควบคุมโดยระบบตลาด

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความพยายามของรัฐในการจัดระเบียบการเลี้ยงสัตว์ปีกของเกษตรกรในอยู่ภายใต้ระบบมาตรฐานโรงเรือนปิดโดยอ้างประสิทธิภาพการทำงานของกลไกตลาดในระบบทุนเสรีนิยมนั้นเต็มไปด้วยความลักลั่น และนำมาซึ่งการต่อต้าน/ดื้อองของกลุ่มเกษตรกรเพื่อยังคงรักษาการเลี้ยงเปิดในระบบไว้ต่อไป

5.2.2 การสร้างวาทกรรมด้านเพื่อตอบโต้กับวาทกรรมใช้ที่ดิน

ในมุมมองของนักคิดทฤษฎีหลังสมัยใหม่ “พื้นที่” (space) มิได้มีเพียงลักษณะทางกายภาพเชิงประจักษ์เท่านั้น แต่พื้นที่ยังเป็น “สิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่ประจุไว้ด้วยความหมาย” หมายถึง พื้นที่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นด้วยกระบวนการทางสังคมในการนิยามความหมาย เพื่อกำหนดว่าพื้นที่นั้นคืออะไร มีหน้าที่อย่างไร มีระเบียบวินัยหรือกฎเกณฑ์ในการใช้พื้นที่นั้นอย่างไร ดังนั้นพื้นที่จึงกลายเป็นข้อกำหนดหรือ “อำนาจ” กำกับการมีชีวิตรอยู่ของมนุษย์ในการสัมพันธ์กับพื้นที่แต่ในทำนองเดียวกัน พื้นที่ก็มักเกี่ยวข้องกับเรื่องของ การครอบงำ (Domination) และการต่อต้าน (Resistance) เพราะปฏิบัติการทางอำนาจทั้งสองด้าน มักเกิดขึ้นในพื้นที่แบบใดแบบหนึ่ง ทำให้อาจมองพื้นที่ในฐานะภูมิศาสตร์ของการครอบงำและต่อต้าน (Geography of Domination/Resistance) พื้นที่ที่เห็นจะกลายเป็นสมรภูมิแห่งการต่อสู้ที่เต็มไปด้วยกฎเกณฑ์แห่งการควบคุมของฝ่ายหนึ่งและการต่อต้านของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างดุเดือดไม่ลดละ (Pile 1997 อ้างใน พฤษัย เถาถวิล 2552: 27-28)

ในบทความเรื่อง “The language of sites in the politics of space” ของ Hilda Kuper (1972) ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวคิดเรื่อง “พื้นที่” (Space) ที่ถูกนำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์มากขึ้น Kuper เสนอว่าพื้นที่ไม่ใช่พื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ทางความสัมพันธ์และความคิดและเป็นภาษาที่สื่อความหมายหลายระดับ โดยที่ภาษาทางการเมืองเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับความคิดเชิงโครงสร้าง ความหมายที่อยู่ในนั้นฝังรากลึกอยู่ในโครงสร้างความคิดต้นแบบที่สัมพันธ์กับบริบท

ของสังคมนั้น ซึ่งหากจะทำความเข้าใจได้ก็ต่อเมื่ออยู่ในวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย และในทางมานุษยวิทยาต้องมองในเชิงนามธรรมหลายชั้นที่ซ้อนกันอยู่ และมากไปกว่านั้นมุมมองเรื่องพื้นที่ยังปรับเปลี่ยนไปตามบริบทเงื่อนไขของเวลา โดยเฉพาะในบริบทของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เห็นความหลากหลายของการสร้างพื้นที่ในการช่วงชิงความหมายที่มีความซับซ้อนขึ้นตามลำดับ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แม้ว่าทฤษฎีต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นจะพื้นที่แห่งการครอบงำ แต่ในอีกด้านหนึ่งวาทกรรมก็ยังคงเป็นการเปิดพื้นที่ที่เป็นปริศนาลึกลับที่เปิดให้คนสามารถถกเถียงกันทางความคิด ทำให้เกิดพลังและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการใหม่ๆ (Anan Ganjanapan, 1989)

การสร้างวาทกรรมต้าน (Counter discourse) ต่อวาทกรรมใช้หัดคนได้ปรากฏให้เห็นในบทความวิชาการของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2547) ซึ่งให้เห็นว่า การที่รัฐบังคับให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ปีกในระบบปิดนั้นอาจไม่ใช่คำตอบของการแก้ไขปัญหาโรคใช้หัดคนและเป็นเพียงสภาพอุดมคติของรัฐเท่านั้น ซึ่งรัฐเองมีเพียงการศึกษาที่ใช้ความรู้หนึ่งเดียวในการอธิบายสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ความรู้นั้นมีช่องโหว่เพราะมุ่งเน้นแต่ให้ความสำคัญต่อ “ระบบปิด” ในฐานะที่เป็นเครื่องในการป้องกันไม่ให้สัตว์ปีกติดเชื้อโรคใช้หัดคน แต่ในทางกลับกันนั้น ผู้เชี่ยวชาญทั้งในระดับนานาชาติและระดับชาติกลับไม่มีงานศึกษาใดที่ศึกษาการเลี้ยงสัตว์ปีกที่อยู่ในธรรมชาติ ซึ่งอาจจะมีภูมิทัศน์ที่มากกว่าสัตว์ปีกที่เลี้ยง โรงเรือนปิด นิธิได้อ้างถึงการเลี้ยงสัตว์ปีกของนักพัฒนาเอกชนคนหนึ่งในจังหวัดชัยภูมิที่ถูกประกาศให้เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคใช้หัดคนสูง ซึ่งนักพัฒนาเอกชนคนนี้ก็ได้อ้างว่า แม้ไก่ของเขาจะถูกเลี้ยงตามธรรมชาติ แต่ไก่ของเขาก็ไม่ได้ป่วยตาย ซึ่งเป็นไปได้ว่าสัตว์ปีกที่ถูกเลี้ยงตามธรรมชาตินี้จะมีการสร้างภูมิคุ้มกันโรคขึ้นมาเอง และแตกต่างจากสัตว์ปีกที่ถูกเลี้ยงในโรงเรือนปิดที่มีสภาพการเลี้ยงที่แออัดภายในกรงที่เรียงกันเป็นตับทำให้มีภูมิคุ้มกันโรคต่ำ แต่ประเด็นสำคัญที่นิธิพยายามชี้ให้เห็น ก็คือ มาตรการ “ระบบปิด” ของรัฐนั้นกลับเป็นการสร้างผลประโยชน์ให้กับบริษัทอุตสาหกรรมเกษตรเพียงไม่กี่รายเท่านั้น

ในขณะที่เดียวกันงานศึกษาวิจัยของทวิศักดิ์ ส่งเสริม (2550) ก็ได้เปิดเผยผลการศึกษาวิจัยที่ขัดแย้งกับการศึกษาทางระบาดวิทยาว่า แม้เปิดไล่ทุ่งติดเชื้อใช้หัดคน แต่ไม่ได้เป็นตัวนำเชื้อเข้าสู่ฟาร์ม และสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการระบาดของเชื้อใช้หัดคนมากที่สุด คือ คน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่ากรงย้ายเปิดไล่ทุ่งเข้าสู่การเลี้ยงในระบบฟาร์ม อาจไม่ประสบความสำเร็จทุกราย และก่อให้เกิดหนี้สินให้กับเกษตรกรมากขึ้น ทั้งยังเสียหายถึงชาวนาที่ต้องเพิ่มต้นทุนกำจัดเศษข้าวเปลือกบนพื้นนาและหอยเชอรี่จากการที่ไม่มีเปิดไล่ทุ่งกำจัดสิ่งเหล่านี้ เปิดไล่ทุ่งสามารถกินเศษข้าวที่ตกหล่น โดยการผันน้ำเข้าไป ข้าวก็จะลอยขึ้นมา นอกจากนี้ยังช่วยทำลายหอยเชอรี่ ซึ่งจะ

ช่วยลดการใช้สารเคมีในการกำจัดหอยเชอรี่ได้อีกทางหนึ่ง สำหรับทางออกของปัญหาดังกล่าว แนะนำให้จัดโซนนิ่งเปิดไถ่ทุ่ง ควบคู่กับการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนก น่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด

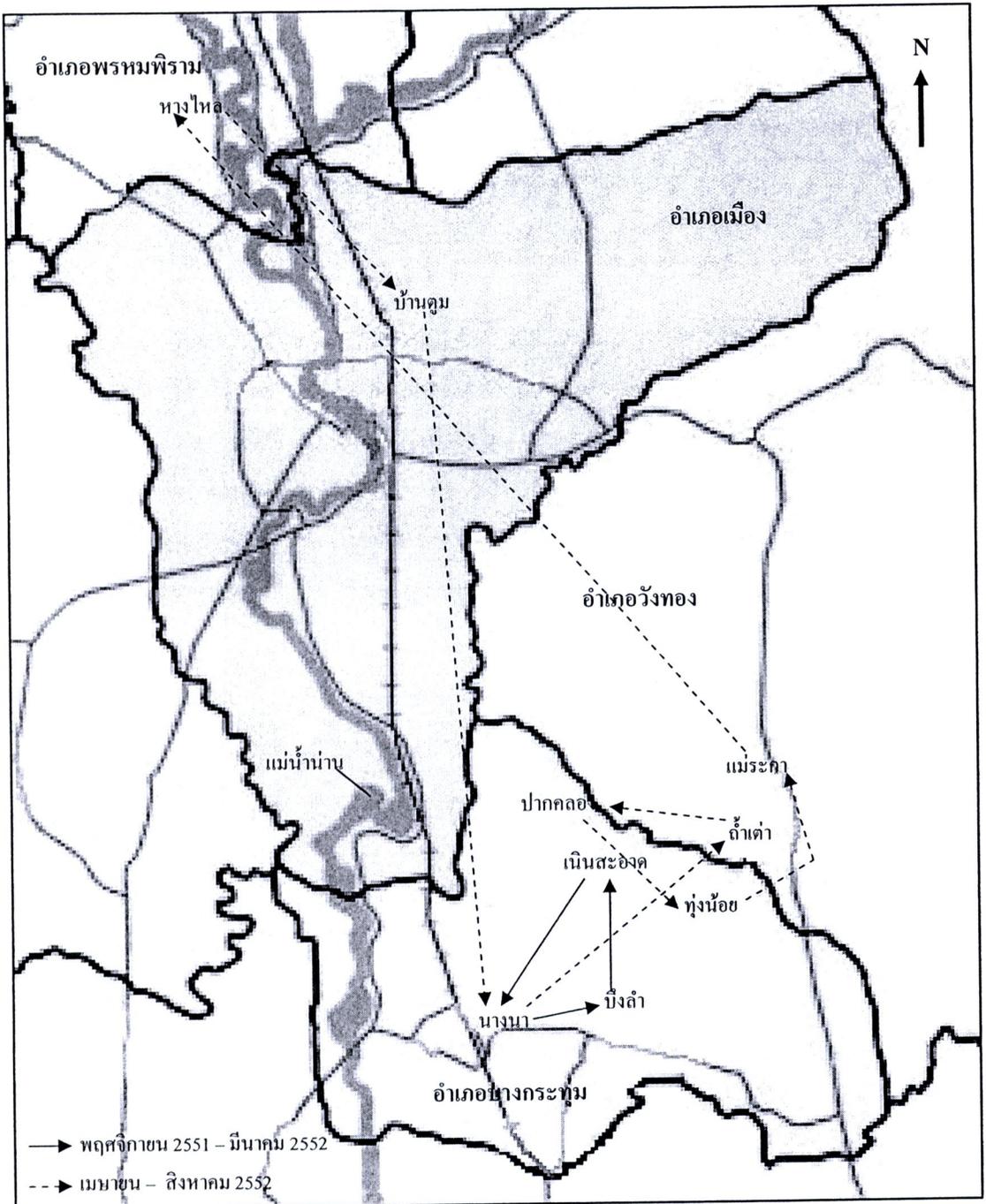
เกษตรกรได้อ้างอิงถึงผลงานทางวิชาการข้างต้น และการนิยามความหมายการเปิดไถ่ทุ่งของพวกเขาใหม่ เพื่อใช้ตอบโต้กับการถูกนิยามว่าการเลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งเป็น “พาหะแพร่เชื้อโรคไข้หวัดนก” โดยใช้การนิยามความหมายว่า การเลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งสำหรับเกษตรกรแล้วเป็นอาชีพที่เป็น “วิถีไทย” ที่ชีวิตของเกษตรกรผูกพันอยู่กับฝูงสัตว์ปีกและการเลี้ยงในระบบไถ่ทุ่งที่เป็นวิถีชาวบ้านในชนบทไทยได้ถูกแสดงออกผ่านถ้อยคำ “วิถีไทย...เลี้ยงเปิดไถ่ทุ่ง...” และสัญลักษณ์รูป “เปิด” บนเสื้อยืดที่เกษตรกรสวมใส่ในการเรียกร้องของกลุ่มเกษตรกร

ภาพที่ 5.6 เกษตรกรแสดงเสื้อยืดที่มีลวดลายที่สื่อให้เห็นว่าการเลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งเป็น “วิถีไทย”

นอกจากนี้ เกษตรกรยังนิยามความหมายการเลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งว่าเป็น “การผลิตที่เป็นผู้รักษาระบบนิเวศน์” ซึ่งใช้มิติทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการเพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับภาครัฐ การนิยามความหมายเช่นนี้เกษตรกรได้สะท้อนมุมมองต่อการผลิตของตนเองว่าเป็นการผลิตที่ช่วยรักษาความสมดุลของระบบนิเวศน์ และการเลี้ยงเปิดของเกษตรกรก็ได้เป็นการเคลื่อนที่ที่ไร้จุดหมายปลายทาง แต่เกษตรกรจะต้องมีการวางแผนการใช้พื้นที่เลี้ยงสัตว์ที่ต้องรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวนา ตัวอย่างเช่น การใช้พื้นที่เลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งของป่าสายพิณ ในรอบการผลิตปี 2551 – 2552 พบว่า ป่าสายพิณจะใช้พื้นที่เดียวกันเป็นประจำ ดังนี้ (สัมภาษณ์ป่าสายพิณ, 17 กันยายน 2552 และดูภาพที่ 5.7 ประกอบ)

- 25 ก.ย. 51 เป็นช่วงท่งปิด ป่าสายพิณสั่งซื้อลูกเป็ดอายุ 1 วันจากพ่อค้าคนกลางจำนวน 5,000 ตัว
- 26 ก.ย. 51 อนุบาลเป็ดเล็กในโรงเรือน 3 สัปดาห์
- ปลายเดือน ต.ค. 51 เป็นช่วงท่งในพื้นที่ที่ทำงานปีเริ่มเปิด จะเคลื่อนย้ายฝูงเป็ดโดยรถขนเป็ดไปเริ่มเลี้ยงไล่ท่งในพื้นที่บ้านบึงลำ ตำบลบางกระทุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม
- ต้นเดือน ธ.ค. 51 เป็นช่วงท่งนาปรังเริ่มปิด ย้ายฝูงเป็ดไปเก็บแห้งยังพื้นที่บ้านเนินสะอาด ตำบลท่าตาล ซึ่งเป็นพื้นที่ทำงานปีเพียงอย่างเดียวในระหว่างเลี้ยงมีเป็ดตาย 700 ตัว เหลือ 4,300 ตัว แบ่งเป็ดสาวอายุ 5 เดือนขายคืนให้พ่อค้าคนกลาง 2,500 ตัว และเหลือเป็ดไข่ 1,800 ตัว
- 1 มี.ค. 52 พื้นที่นาปรังรอบที่ 1 เริ่มเปิด ย้ายฝูงเป็ดมาเลี้ยงในพื้นที่หมู่บ้านนางนา สั่งซื้อเป็ดเล็กจากพ่อค้าคนกลาง 4,000 ตัว ในระหว่างนี้เป็ดไข่ตายเหลือ 1,400 ตัว
- กลางเดือน มี.ค. 52 ย้ายฝูงเป็ดไปเลี้ยงบ้านถ้ำเต่า ตำบลแม่ระกา อำเภอวังทอง
- กลางเดือน เม.ย. 52 ย้ายฝูงเป็ดไปเลี้ยงบ้านปากคลอง ตำบลท่าตาล
- ต้นเดือน พ.ค. 52 ย้ายฝูงเป็ดไปเลี้ยงบ้านท่งน้อย ตำบลท่าตาล
- กลางเดือน พ.ค. 52 เป็นช่วงที่พื้นที่นาปรังรอบที่ 1 เริ่มปิด ป่าจะนำฝูงเป็ดไปเลี้ยงในพื้นที่บ้านแม่ระกา ตำบลแม่ระกา อำเภอวังทอง
- ปลายเดือน มิ.ย. 52 ย้ายฝูงเป็ดไปเลี้ยงบ้านหางไหล ตำบลมะต๋อง อำเภอพรมพิราม
- กลางเดือน ก.ค. 52 ย้ายฝูงเป็ดไปเลี้ยงบ้านคูม ตำบลปากโทก อำเภอเมืองพิษณุโลก
- ต้นเดือน ส.ค. 52 พื้นที่นาปรังรอบที่ 2 เริ่มเปิด ย้ายฝูงเป็ดมาเลี้ยงในพื้นที่หมู่บ้านนางนา
- กลางเดือน ก.ย. 52 จับเป็ดสาวชาย 3,000 ตัว เหลือเป็ดไข่อายุ 11 เดือน 1,100 ตัว และเป็ดสาวอายุ 5 เดือน 500 ตัว
- 26 ก.ย. 52 วางแผนสั่งซื้อเป็ดจากพ่อค้าคนกลาง 5,000 ตัว

ภาพที่ 5.7 ตัวอย่างการวางแผนการเคลื่อนย้ายฝูงเป็ดไล่ทุ่งในหนึ่งรอบการผลิต

เกษตรกรยังมีการใช้พื้นที่สื่อสารณะ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ เป็นช่องทางแสดงตัวตนและแสดงความคิดเห็นของตนไปยังผู้คนในสังคม ดังจะเห็นได้จากการที่ตัวแทนผู้เลี้ยงเป็ดหลายรายที่รวมตัวกันกว่า 100 คน เรียกร้องต่อรัฐบาลในการประชุมสัมมนาเรื่อง “โรคไขหวัดนก” ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีนายประคิชฐ์ เสืองามเยี่ยม เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ตำบลบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้สะท้อนผ่านการให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนว่า

“โรคไขหวัดนก จริงๆ แล้วไม่ได้รุนแรงมากเหมือนกับที่รัฐบาลวางมาตรการออกมา ซึ่งเป็นมาตรการที่เสมือนจะมาลบล้างอาชีพคนจนให้ได้ ทั้งนี้หากไม่มีการเลี้ยงเป็ดในทุ่งแล้วจะเอาแม่เป็ดที่โหนดมาเลี้ยงในฟาร์ม เพื่อนำไปฆ่าบริโภคกัน อย่างไรก็ตาม การจะให้เกษตรกรมาเลี้ยงเป็ดในฟาร์ม นั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ค่อนข้างแน่นอน เนื่องจากเป็ดไล่ทุ่งต้องอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่มาจากภูมิปัญญาของพวกเรา ที่เปิดจะต้องไปเก็บกินข้าวที่ตกหล่น กินหอยเชอรี่ตามท้องทุ่ง เป็นการแลกเปลี่ยนที่คุ้มค่ามากโดยไม่ต้องลงทุน...พอมีโรคไขหวัดนกระบาดก็คิดกันไปเองว่าเชื้อโรคนี้พัฒนามาจากเป็ด เป็ดเป็นตัวที่สะสมเชื้อโรคดังกล่าว ทั้งๆที่คนเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งอย่างพวกเราไม่เห็นมีใครตายสักคน นี่จึงเป็นเรื่องที่น่าปวดใจที่สุด”

จากการสำรวจข้อมูลภาคสนาม ผู้ศึกษามีโอกาสสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวนาหลายราย ซึ่งต่างก็ให้ความเห็นตรงกันว่า พวกเขาต่างได้ประโยชน์จากการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งของเกษตรกรและมั่นใจว่าเป็ดไล่ทุ่งไม่ได้เป็นพาหะนำเชื้อโรคไขหวัดนกแต่อย่างใด

“มองคุณแล้วนี่เป็ดมีแต่ประโยชน์นะ อย่างแรกเลยมันเก็บพวกหอยเชอรี่ให้ ต่อมาก็เก็บข้าวตังออกให้ พวกหนอนออกก็กินหมด อีกอย่างได้ไข่ใส่ดินด้วย ไม่มีอะไรเสียเลย พวกเป็ดเขาก็มาขอใช้ที่ประจำ ไม่กลัวหอรอก ให้อาหารหวัดนกระไรเนี่ย ถ้าเกิดมันมีจริง พวกเป็ดนี่ตายก่อน พวกนี้กินนอนกับเป็ด เขาดูแลเป็ดเขาดีจะตาย” (สัมภาษณ์ลุงประพาส, มกราคม 2554)

“มันมีจริงหรือเปล่าก็ไม่รู้ให้อาหารเนี่ย ตอนที่ไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจ เข้ามาพ่นยา เป็ด ไก่ ไม่เห็นมันตาย ดีไม่ดี ผมว่าเจ้าหน้าที่นั่นแหละเอาเชื้อมาปล่อย แบบจะไม่ให้เราเลี้ยงตามบ้านอีกไง คราวนี้ก็ซื้อไก่ฟาร์มเขากินอย่างเดียว” (สัมภาษณ์พี่เอก, 19 มีนาคม 2553)

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ทั้งการอ้างอิงผลงานทางวิชาการต่างๆ และการนิยามความหมายการเลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งใหม่ในฐานะที่เป็น “วิถีไทย” และเป็น “การผลิตที่เป็นผู้รักษาระบบนิเวศน์” ของกลุ่มเกษตรกรเป็นการสร้างวาทกรรมใหม่ที่เป็นพื้นที่ที่มีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจเพื่อใช้ในการตอบโต้/คัดง้างกับวาทกรรมไข่หัวคณกรของรัฐ ซึ่งทำให้เกษตรกรยังคงสามารถดำรงชีพด้วยการเลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งต่อไปได้

5.3 สรุป

...เปิดไถ่ทุ่งถูกไล่ไปสู่สวรรค์ชั้นฟ้า...

“ตอนเปิดไถ่ทุ่งมุ่งหน้า	สู่สวรรค์ชั้นฟ้า	เมื่อหัวคณกรมาอีกครั้ง
โถ เปิดเจ้ารู้หรือยัง	เขาหลอกไปฝั่ง	พร้อมพร้อม กับลมหายใจ
ก้าวเดินร้องก้าวก้าวไป	คำสั่ง ของใคร	ยิ่งใหญ่ ดั่งเจ้าชีวิต
คำสั่งคือประกาศิต	ไม่มีถูกผิด	ไม่มีอุทธรณ์ฎีกา
ในมือถือข้อกล่าวหา	“อาจ” จะนำพา	ไวรัสหัวคณกร ผู้คน
สรรหา ห้าร้อย เหตุผล	เพื่อพิทักษ์ตน	แม้จะ “แค่” - “อาจ” - “เท่านั้น”
จาก เปิดเป็นแพะ	ไปปล้น แพะอัสจรรย์	เสียงร้อง คือ เปิดซัดซัด
คิดหวัด หรือ ไม่คิดหวัด	ก็ถูกกำจัด	ล้านตาย เพื่อปอง หนึ่งเป็น
เขาด้อนลงหลุมเห็นเห็น	ขอ ถาม เล่นเล่น	ชาติหน้า อยากรเป็น อะไร
ถ้าเกิดเป็น คน...เอาไหม?	คนผู้ยิ่งใหญ่	คนผู้ วางตน เหนือฟ้า
คนผู้ตัดสินชะตา	ของเหล่าบรรดา...	สรรพสิ่งใดใดในโลก...”

คำประพันธ์โดย นรพัลลภ (2547)

บทประพันธ์ข้างต้นนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการบังคับใช้มาตรการควบคุมโรคไข่หัวคณกรที่มีต่อเปิดไถ่ทุ่งที่ถูกนิยามให้เป็นพาหะของเชื้อโรคไข่หัวคณกรของรัฐ ซึ่งได้นำมาสู่การต่อสู้/ต่อรองของเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งที่สามารถกระทำได้ผ่านการต่อรองในหลายระดับ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล อันสะท้อนให้เห็นถึงการยินยอมปฏิบัติตามมาตรการควบคุมโรคไข่หัวคณกรของภาครัฐ แต่การยินยอมนี้ไม่ได้หมายความว่าเกษตรกรจะยอมสยบอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐนั้นตลอดไป แต่เกษตรกรกลับสร้างกลวิธีที่ใช้ในการตอบโต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคที่ไม่เป็นทางการ นั่นคือ การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่รัฐบังคับใช้

นอกจากนี้แล้ว เกษตรกรยังมีการต่อรองผ่านการรวมกลุ่มเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ การต่อรองนี้เป็นการเผชิญกับรัฐทั้งการสร้างเวทีสาธารณะและการเจรจาตกลงกันระหว่างตัวแทนกลุ่มเกษตรกรและตัวแทนของภาครัฐเพื่อหาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน การสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่นี้ สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของกลุ่มเกษตรกร และการสนับสนุนจากพ่อค้าคนกลาง รวมถึงกลุ่มนายทุนที่ประกอบธุรกิจขายพันธุ์เป็ดไข่ การรวมกลุ่มนี้เป็นการรวมกลุ่มที่ข้ามความเป็นชนชั้นของผู้คนกลุ่มต่างๆ แต่เป็นการรวมกลุ่มที่เน้นผลประโยชน์ร่วมกัน ในเชิงเศรษฐกิจของผู้กระทำการที่มาจากหลายชนชั้นที่มีต่อการบังคับใช้มาตรการควบคุมโรคไข้หวัดต่างๆ ของภาครัฐ นอกจากนี้เกษตรกรยังเสนอการนิยามการเลี้ยงเป็ดไข่ในทุกๆ ในฐานะที่เป็นการผลิตที่รักษาระบบนิเวศน์ การนิยามนี้เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกษตรกรใช้ตอบโต้อคติของรัฐที่มองว่าการเลี้ยงเป็ดไข่ทุกๆ ของเกษตรกรเป็นภัยคุกคามต่อความปลอดภัยในชีวิตของประชากรของชาติและของโลก